

פניני הפרשה

מטות

עלון מס' 1147

שנה כ"ג התשפ"ב

יו"ל ע"י הקרן לזיכוי הרבים. נידד: 052-7654216
כתובת: רח' הרב רוזובסקי 14/13 אשדוד. דוא"ל: 7654216@gmail.com

השגחה על הדבור

וקמו כל נדריה וכל איסר אשר אשר על נפשה יקום – מבאר הכלי יקר שיש לאדם לנדור ולקבל על עצמו, רק נדר שבודאי יוכל לקיימו, ורק אחרי שזכה לקיימו ולא בא לידי הרטה ולידי שאלה, סופו מוכיח על תחילתו שגדר מתוך ישוב הדעת.

בענין זה כותב רבנו יוסף חיים זצ"ל בספר בן איש חי שמצינו שברא הקב"ה באדם שני מקומות למשכן השכל והבינה, והם המוח והלב, ואילו לדבור נברא מקום אחד שהוא הפה, והניחו בין המוח והלב. ללמדך, שקודם שיוציא האדם דיבור מפיו ישגיה וידקדק עליו בשכל שבמוחו, לראות אם הוא דבור הראוי להוציאו מפיו, וגם אם יש לו יכולת לקיימו. וגם אחרי שהוציאו מפיו, לא יסיה דעתו ממנו, אלא ישגיה עליו בבינה אשר בלבו לקיימו בפועל. ואז יהיה בטוח שיקיים בו "ככל היוצא מפיו יעשה".

לכן אומר האור החיים הקדוש בתחילת הפרשה בפסוק "וידבר משה אל ראשי המטות", מה נשתנה מצוה זו של נדרים שהיא נמסרה לראשי המטות בדוקא, אלא טעם הדבר כי לא רצה הקב"ה שכולם ידעו איך מתירים נדרים כדי שלא יזלזלו בנדרים, לכן לא נמסר היתר נדרים אלא לחכמי ישראל. ללמדנו כמה חמור ענין דיבור שיוציא מפיו של האדם.

*

מסופר על בעל הקהילות יעקב זצ"ל שבצעירותו הוזמן לחתונה, והיה עומד לפני פתח האולם, ומשנן דפי גמרא בעל פה. פגש אותו חברו, והתפעל על התמדתו. אמר לו הרב בענוותנותו: איני מתמיד כל כך גדול, אלא שקבלתי על עצמי לא להכנס לסעודה לפני שאגמור כך וכך דפים. ועל ידי שאדם מקבל על עצמו במפורש את הדברים לעשותם, זוכה לקיים, "נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך".

יעצה טובה	יחיד ומיוחד
<p>אין כמו כתיבה להרגיע לחץ ודאגה מהגוף והמוח. הנייר סופג את הכל. רשמו את דאגותיכם או את המטלות שעליכם להספיק היום / בשבוע הקרוב. אפשר גם לכתוב מכתב מלא במחמאות לעצמכם. מחקר חדש מצא כי כתיבה שוטפת על חוויות חיוביות (כ-20 דקות ביום) משפרת את מצב רוחו של האדם ומפחיתה גם את מספר הביקורים והתלונות הרפואיות. חוקרים מאוניברסיטת שיקגו גילו כי נבדקים חרדתיים אשר לקחו את הזמן כדי לרשום את הרגשות שלהם על דאגות לפני הבדיקה, הראו תוצאות הרבה יותר טובות ברמת הלחץ לעומת נבחנים שלא התבקשו לרשום את רגשותיהם. (נ. גריין)</p>	<p>מלחמה שלא נפקד ממנה איש מלחמת מדין, כמו שנאמר בה במפורש "ולא נפקד ממנו איש" (במדבר לא, מט). מלחמה זו אין לה אח ורע בתולדות המלחמות. בני ישראל נלחמו נגד צבאותיהם של חמשת מלכי מדיין, הרגו בהם ולקחו בשבי רבבות, ואף על פי כן לא נהרג מבני ישראל אפילו אחד. וכתב רבנו בחיי שם ש"הנם הגדול הזה לפי שהיו שלמים בזכות".</p>

מגיד דבריו / פנינה מתורתו של הגאון רבי בוגיד סערון זצ"ל

"לעולם צריך אדם לטרוח על לימוד תורה ללמוד אצל מי שגדול בחכמה. ואם לא ימצא מלמדים בעירו, ילך אל מקום אשר מצויים מלמדים ולומדים, כי על ידי זה הוא לומד במהרה ולומד כראוי ולא תשתכח ממנו התורה, דכיון שמצויים שם המלמדים והלומדים, הוא לומד הרבה, וכפי ריבוי לימודו כן תיקבע התורה במוחו ולא ישכחנה

במהרה"

(מגיד חדשות" ח"י עמ' רס"ט)

ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד וגו' ויבואו בני גד ובני ראובן וכו' (ל"ב א'–ב') – יש לדקדק, שמתחילה הזכיר את בני ראובן לפני בני גד, ובפסוק שאחריו הזכיר את בני גד קודם. ואמנם אמרו חז"ל (עיין כלי יקר) שמקניהם של בני גד היה רב יותר ולכן היו בהולים יותר על ממונם ועל כן באו ראשונים אל משה רבנו, אבל קשה דא"כ היה צריך להקדימם גם בפסוק א'. ונראה בס"ד ליישב שמתחילה לבני ראובן היה מקנה רב יותר מאשר לבני גד, והטעם כתב בדעת חכמים לפי שראובן הוא הבכור ונטל פי שנים בחלקו יתר על אחיו בירושה מיעקב אביהם, ובמשך השנים שהיו ישראל במדבר שחטו מהם וכו' עד שנתמעטו אבל עדיין היה חלקם רב יותר משאר השבטים, ועל שבט גד אומר הזוה"ק שהיו מחבבים מאוד את המן ולא היו שוחטים כלל בהמות, והיו מסתפקים במן שהשתנה לכל הטעמים שרצו, ולכן זכו שהמן נקרא על שמם, שנאמר והמן בזרע גד הוא וגו' (לעיל י"א ז'), ואף זכו שמושה רבנו יקבר בנהלתם כדאיתא בפרשת וזאת הברכה (דברים ל"ג כ'–כ"א) ולגד אמר וגו' כי שם חלקת מחוקק ספון, לפי שהמן היה בזכות משה. והשתא ניהא הכל, שבפסוק א' מדברת התורה לפי סדר הזמנים, ולפי זה לבני ראובן היה מתחילה מקנה רב יותר, רק שבמשך השנים נתרבה מקניהם של בני גד יותר, וכיון שכעת לבני גד היה מקנה רב יותר לכן באו הם ראשונים למשה רבנו. [ולפי הטעם שכתבתי לעיל שראובן קיבל פי שנים לפי שהיה בכור, אמרתי לבאר בס"ד שזוהו הטעם שגם לחצי שבט מנשה היה מקנה רב כיון שעל אפרים ומנשה אמר יעקב כראובן ושמעון יהיו לי, ומנשה הוא הבכור וגם הוא נטל פי שנים בחלקו מירושתו מיוסף]. (מכת"י הגאון רבי משה לוי זצ"ל).

נקודת חן / עובדיה חן

קול הנגינה שמכסה על כל הפשעים

החנויות, רדף אחריו בעל החנות, הכהו בחזקה במטהו, וידו של הנגן המוכשר נקטעה.

כששמע על כך המלך, ציוה מיד לתלות את הכנר על עץ גבוה, עונש הראוי לו על כל הגניבות אשר גנב גם יחד.

הכל התפלאו מדוע המלך שכה גונן על הכנר בכל עת שחטא ופשע, ראה על ככה להענישו דוקא עכשיו כשכבר קיבל את עונשו מיד בעל החנות.

הסביר להם המלך: אל יעלה על לבכם, כי בעת שקיבלתי תלונות על פשעיו של הכנר, סלחתי ומחלתי לו. פשעיו היו צרורים וצפונים בלבי, אך למרות כן סירבתי לפגוע בו, כל עוד הוא מנגן לפני ומטיב את לבי. אבל כעת שנחטכה ידו, ושוב אינו יכול לנגן בפני, ענוש יענוש על כל מה שפשע, ללא ויתור כלל.

כך עם ישראל גם כאשר חטאו ופשעו בשלש העבירות החמורות, מכל מקום כל הימים שנשמע קול יעקב העוסק בתורה, ערבה נגינתם לפני השי"ת ולא היה נפרע מהם על עוונותיהם, שמא בסופו של דבר המאור שבתורה יחזירם למוטב. אך כאשר ביטלו מתורת ה' ושוב לא נשמע קול נגינתם לפניו, אזי נלכדו בעוונותיהם ופשעיהם ונענשו על כל העבירות החמורות שבידם.

וכן אמרו במדרש איכה רבה (פתיחות סימן ב'), על הפסוק "וְאֵתִי עֲזָבוּ וְאֵת תּוֹרַתִי לֹא שָׁמְרוּ" (ירמיה טז, יא): הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו, שמתוך שהיו מתעסקין בה, המאור שבה היה מחזירן למוטב.

בגמרא בנדרים (פ"א ע"א) מובא שהחכמים והנביאים לא ידעו לומר מה הסיבה שבגינה נחרב בית המקדש עד שהקב"ה בעצמו השיב "על עזבם את תורתי" (ירמיה ט, יב). גמרא זו עומדת לכאורה בסתירה למבואר במסכת יומא (דף ט' ע"ב): "מקדש ראשון מפני מה חרב? מפני שלשה דברים שהיו בו: עבודה זרה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים". הרי שהיתה סיבה ברורה לחורבן, והיא שעברו על שלש העבירות החמורות ולא "על עזבם את תורתי"?

הגאון רבי יוסף מטרנאני זצ"ל מיישב זאת על פי משל:

מלך אחד רגיל היה בסוף כל יום, לאחר הטורח והעמל בניהול כל עניני הממלכה, לקרוא לפניו כנר אשר היה מיטיב נגן ולוקח את לבו שבי בנגינותיו העריבות. הכנר היה בן בית קבוע בארמון, ובכל יום יום היה עומד הכן, כדי לנגן לפני המלך בכל עת שיחפוץ.

ויגבה לבו של אותו נגן מן הקירבה והחיבה אשר זכה מאת המלך, והלך אחר שרירות ותאוות לבו. מדי פעם היה שולח ידו לגזול ולגנוב מבני אדם את ממונם, בנצלו את חסינותו וביודעו כי המלך לא יגע בו לרעה.

הדברים הגיעו אל המלך, וחמתו בערה בו. ועם כל זה היה מבליג ויהי כמחריש. אהבתו לנגינותיו שפרטו על מיתריו ברוב רגש, גרמו לו לחפות ולכסות על כל פשעיו.

והנה פעם אחת, בבוא אותו נגן לגנוב מאחת

ויספרו לבניהם / ספור לשלחן השבת

זעקת המדען הגוי שגילה את הגמרא

ואז פתח הרב וסיפר לתלמידו את הסיפור המפתיע הבא: "במהלך הטיפול הרפואי שעברתי בצרפת, פגשתי בפרופסור גוי הנושא שלשה עשר תארים מאוניברסיטת סורבון. לאחר שווידא שאני יהודי, שאל אם אני לומד תורה. סיפרתי לו שכל אחי ובני עוסקים ב"ה בתורה, ואז שאל אותי את הקושיא העצומה על דברי התוספות, אלא שמזכרוני נשמטה קושיית מהרש"ל, אבל לאחר הרהור קל, תירצתי לפרופסור הגוי בדיוק את תרוצו של מהרש"ל, וכעת אני שמח שזכיתי לכוון".

עיניו של רבי שלמה משה נפערו בתמהון: "גוי צרפתי הקשה קושיא על התוס' במסכת גיטין? ...!". משהו פה לא הסתדר לו. אם לא שהכיר את דמותו הרצינית של רבי שמריהו, בטוח היה שחומד הוא לו לצון...

"אכן כך", השיבו הגר"ש גריינימן. "גם אני נדהמתי לראות שהפרופסור הגוי היה בקי בסוגיא כאחד מן הצורבים... הוא זיהה מיד את תמיהתי והסביר לי: אני מדען מאד מפורסם בצרפת ובעולם כולו. לפני מספר שנים נפגשתי עם קבוצת מדענים יהודיים שעסקו בלימוד ובהתנצחות סביב ספר גדול. התעניינתי על מה הויכוח, והם השיבו לי: 'יש כאן ספר שנקרא 'תלמוד', ובספר הזה טמונות כל החכמות עלי אדמות'. 'כל החכמות?!' תמהתי. 'כן', השיבו המדענים היהודים, 'הכל טמון כאן, ב'מדע התלמודי', שהוא בעצם נקודת החיבור עם השכל האלוקי, של מי שאמר והיה העולם'.

הסקרנות אכלה בי בכל פה, והחלטתי ללמוד את 'המדע היהודי' שבספר המשונה שלהם שכולו אותיות קטנות ואפילו ציור אחד אין בו. זה לא היה פשוט. שכרתי מורה יהודי, והתחלתי ללמוד א' ב', ואחר כך כתב רש"י, ומשם התחלתי ללמוד חומש, פסוק אחר פסוק, ותנ"ך ומשניות, עד שהגעתי לגמרא. ואכן, כבוד הרב, גיליתי שכנים דבריהם, וכל החכמות שבתבל גנוזות כאן בתלמוד. מאז הפכתי להיות 'מכור' לתלמוד, אני שוקד עליו יומם ולילה. עובר ממסכת למסכת, גומע את דברי הראשונים והאחרונים, מתעכב על כל קוצו של יו"ד. ומאחר שגיליתי שכל החכמות טמונות כאן בתלמוד, אינני פותח כבר אף ספר מדע אחר. רק גמרא וגמרא, אין שום צורך בספר אחר...

"ואז" סיים הגר"ש גריינימן לספר "שאג לפתע הגוי: 'אתם היהודים לא יודעים להעריך מה יש לכם! ה' נתן לכם כוז חכמה, ואתם מזלזלים בה. אני לא מבין מנין לכם העוז להתבטל מלימוד התורה? אילו הייתם יודעים איזה עומק וחכמה יש בגמרא, הייתם שקועים בה מבוקר עד בוקר...'".

הימים ימי העליות הגדולות מצפון אפריקה. אחד מבניה של משפחת עמאר שעלתה מקזבלנקה שבמרוקו לארץ ישראל בשנת תשכ"ב, היה הנער שלמה משה, מי שלמים נודע כהראשון לציון הגאון רבי שלמה משה עמאר שליט"א. בניגוד לשאר בני גילו שרבים מהם הלכו כצאן המובל לטבח רוחני, היתה לו לנער הבחנה בין תכלת לכרתי, והיה נחוש בדעתו ללכת ללמוד בישיבה קדושה ולהפוך לתלמיד חכם וגדול בתורה. בחסדי ה', ועם הרבה רצון חסרת פשרות, הצליח להסתופף בהיכלה של הישיבה הקדושה "תפארת ציון" בבני ברק.

חינו של הנער כבש לבבות, ובמיוחד זכה לקרבה מיוחדת מהגאון רבי שמריהו גריינימן זצ"ל. פקחותו, שנינותו ותמימותו של הנער שבו את לבו, והוא נהג לאמצו בחום אל לבו, ולהשתעשע עמו בפלפולא דאורייתא. הנער העולה ממרוקו, התגלה כחריף ובקי, וזכרונו חבק מכמנים עצומים בכל הש"ס: הרב שמריהו אמר לכל מי שהאזין לו "זה הקטן גדול יהיה".

באחד הימים הובהל הרב שמריהו גריינימן לבית החולים. לאחר אבחון ובדיקות מקיפות, הוחלט לאחר התייעצות עם החזון איש כי יש להטיסו לצרפת לרופא בעל שם עולמי המתמחה בבעיה הרפואית ממנה סבל. הפרידה בין הנער לרבו היתה נרגשת. פיו של שלמה משה לא פסק מלרחוש פרקי תהלים לרפואת רבו מיטיבו.

לאחר מספר שבועות חזר הרב גריינימן מצרפת, חזק ובריא יותר. לאחר מספר ימי מנוחה ביקש שלמה משה לבקר את הרב. עיניו ברקו מהתרגשות כשנפתחה הדלת, הוא צעד פנימה אל הקודש והתיישב סמוך למיטתו.

אחרי ברכת השלום, ניגש הרב גריינימן ישר לדברי תורה: "אמור לי ידידי הצעיר, האם למדת לאחרונה מסכת גיטין?". הנער השיב בחיוב. "יכול אתה לחזור על דברי התוספות בדף... דיבור המתחיל..." ביקש רבי שמריהו.

הנער שלמה משה חזר על דברי התוספות כמעט מלה במלה... ואז הקשה הרב גריינימן קושיא על דברי התוספות וביקש מידידו הצעיר להשיב על הקושיא. הבחור ידע לציין כי זו היא קושייתו של מהרש"ל, וכך וכך תירוצו וכו'. אורו עיניו של הרב, ופיו לא פסק מלחייך חיוך מאושר של חדוות התורה.

שאל התלמיד בביישנות לשמחה מה זו עושה, הלא סוף סוף סוגיא זו ידועה ומפורסמת וגם הקושיא והתרוץ מוכרים...

אור המאיר

שאלות ותשובות שענה לשואליו בקצרה מרן רה"י הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א

(מתוך ספר "מקור נאמן" ח"ג שעתיד בע"ה לראות אור)

שאלה: נשאלתי ע"י אבי הבן שרוצה לקרוא לבנו בשם "אדם". ונודע לי בשם המבי"ט בתשובה (ח"א סי' רע"ו) שלא ראוי לקרוא על שם אנשים מלפני אברהם אבינו ע"ה, והנקרא כן אינו בכלל מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו. האם בגלל זה כדאי לייעץ לו להימנע מלקרוא לו "אדם"?

תשובה: יש אצל האשכנזים ר' אדם בעל שם טוב (וצ"ע אם היה באמת או משל היה) ויש ר' יפת (בפירוש אבן עזרא שמות ד' ג', ועוד) ועוד. וכבר מרן החיד"א בשם הגדולים ח"א (ערך מר רב אברהם גאון) דחה דברי המבי"ט בזה, וכתב דהדבר קשה על הרב שיאמר כן מדעתו בלי שום סמך מרז"ל או מקבלת הגאונים. ואילו היה אומר בדרך עצה טובה החרשנו, אבל לגזור אומר שאינו נכלל במי שעמלו בתורה, זהו דבר קשה, והעולם נוהגים בהפך קראו בשמותם אדם. ושוב כתב לצדד דודאי כך קיבל (המבי"ט) או יש סמך מחז"ל, ואגב שיטפיה לא אמר [צ"ל גמר] אומר עיקר ושורש הדבר וכו'. ע"ש. ולענ"ד כוונת המבי"ט לשון מליצה מפני הסיום גדל בשם טוב וכו', אבל זה אין שמו טוב. ומדברי הרב תוי"ט (סוף פ"ד דמעשר שני) שכתב תי"ו כמו תובל קין תרה וכו'. ע"ש. נראה דלא ס"ל כהמבי"ט. ומכל מקום נראה דדוקא אם אין בשם משמעות לטובה כגון למך ארפכשד מתושלח וכו', אבל אם יש בו משמעות טובה כגון חנוך מהללאל נח שם יפת (לשון יופי או הרחבה כמו יפת אלהים ליפת), מודה המבי"ט שאין בו חשש, וכן עמא דבר.

שאלה: כאשר האב או האם חולמים שעליהם לקרוא לבן בשם מסוים או לא לקרוא בשם מסוים, האם יש להתחשב בזה?

תשובה: בדרך כלל הוששים בזה לדברי חלומות, ומכל מקום יכולים להוסיף שם או שמות כפי שירצו.

שאלה: לפני ימי בין המצרים קניתי רכב חדש ושילמתי את כל הסכום הדרוש, אבל הרכב עצמו, יגיע ככל הנראה בתוך שלושת השבועות. יש לציין שזה רכב חדש, ואני מאוד שמח בו. שאלתי היא, האם כיון שהקניה בוצעה לפני ימי בין המצרים, לכן מותר לקבלו ולהתחיל להשתמש בו (לידע כללי, אני מבוגר בגיל 60 וחולה, והרכב עוזר לי מאוד לשימוש יומיומי)?

תשובה: אפשר לקבלו, ואם יש צורך גם להשתמש בו. רק אם הגיע אחרי ראש חודש אב, אל תשתמש בו כל תשעת הימים.

שאלה: עשינו "זכרון דברים" לקניית דירה ב"ו בתמוז, וחתימת החוזה מתוכננת לתאריך כ"ו בתמוז. האם כדאי לדחות את תאריך חתימת החוזה?

תשובה: לפני ראש חודש אב אין בעיה לחתום חוזה, ושיהיה בהצלחה.

שאלה: האם מותר לעבור דירה בימי בין המצרים?
תשובה: בשעת הדחק, לפני ראש חודש אב דוקא.

שאלה: האם מותר להתקין מזגן בתשעת הימים?
תשובה: בתנאי שלא ישתמש בו עד אחרי תשעה באב.

לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: 7654216@gmail.com

לע"נ רחל בת מזל ע"ה
לע"נ לאה בת שרה ע"ה

לע"נ יוסף יצחק ז"ל בן שושנה תבלח"ט

להצלחת פסח יוסף בן מלכה הי"ו

לע"נ רבי עובדיה בן לולו זצ"ל
לע"נ רבי אליהו בן אסתר זצ"ל
לע"נ אפרים בן מימה פנינה ז"ל